

JYVÄSKYLÄN
YLIOPISTO
TALOUSTIETEIDEN
TIEDEKUNTA

JULKAISUJA

N:o 179/2010

KARI KARJALAINEN,
TYTTI SOLANKALLIO &
SOFIA KAUKO-VALLI (toim.)

YRITTÄJÄN YSTÄVÄNÄ
Professori Hannu
Niittykangas 60 vuotta

AJATUKSIA YRITTÄJYYDEN TUTKIMUSMETODOLOGIASTA

Tuomas Kuhmonen

Professori Hannu Niittykangas kommentoi yrittäjyyden käsitettä utuiseksi kootessaan ”ajatuksia kiinnittymisestä yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun” (Niittykangas 2007, 5). Hänen mukaansa yrittäjyys tulisi kyetä kiinnittämään jotenkin yksilöihin (yrittäjiin), aikaan (prosessiin tai elinkaareen), paikkaan (toimintaympäristöön) ja itse liiketoimintaan (ibid., 4-5). Tämä kuvaa hyvin sitä kuinka *moniulotteinen* ilmiö yrittäjyys lopulta on. Moniulotteisuus taas haastaa yrittäjyydestä kiinnostuneen tutkijan ja hänen käyttämänsä tutkimusmetodologian. Kapea näkökulma tuottaa moniulotteisesta ilmiöstä yksiulotteisen kuvan.

Millaisiin haasteisiin täytyy vastata tutkimuksen lähestymistavassa, kun tuosta utuisesta ilmiöstä yritetään saada monenlaisiin tutkimustarpeisiin sopiva ja moniulotteisuutta realistisesti kuvaava ote? Keskeisiä haasteita on ainakin viisi: moniulotteisuus, rakenteiden ja prosessien suhde, havainnointipiste, arvoneutraalisuus ja heterogeenisuus. Näiden haasteiden selittäminen vaatii tutkijalta lukuisia valintoja, jotka voidaan kokonaisuutena käsittää tutkimusmetodologiaksi. Varsinaiset tutkimusmenetelmät erilaisine aineistoineen ja niiden analyysimenetelmineen palvelevat sitten näitä laajempia metodologisia ratkaisuja. Tässä kirjoituksessa esitetäänkin ”ajatuksia kiinnittymisestä yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun” tutkimusmetodologian näkökulmasta.

HAASTE 1: MONIULOTTEISUUS

Vaikka yrittäjyys on utuinen ilmiö, sen tuotokset tunnetaan hyvin. Ne voivat olla sekä taloudellisia (esim. hyvinvointi, Ronstadt 1984, 27-28), henkilökohtaisia (esim. arvonanto, esim. Zafirovski 1999, 368) että sosiaalisia (esim. uudistetut instituutiot, Colomy 1998, 276). Nämä tuotokset syntyvät prosesseissa, joita synnyttävät ja ohjaavat monenlaiset voimakentät: taloudelliset, henkilökohtaiset ja sosiaaliset. Prosessien ydinsisältö voidaan määrittellä monin eri tavoin: liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi (Shane & Venkataraman 200, 218), (liike)toimintamahdollisuuksien rakentamiseksi (Sarasvathy 2001, 245), uusien yritysten perustamiseksi (Bygrave & Hofer 1991, 14; Gartner 1988, 27) tai markkinoiden hyväksyntää tavoittelevan liiketoiminnan harjoittamiseksi (Laukkanen 2006, 26).

Riippumatta siitä, mitä määrittelyä yrittäjyyden ydinprosesseista käyttää, ne ovat aina useiden voimakenttien vaikutuspiirissä *yhtä aikaa*. Prosesseja edistävät ja rajoittavat yhtä aikaa talouteen, henkilöön, sosiaalisiin suhteisiin ja instituutioihin liittyvät vaikutusvoimat. Tutkijoilla on kuitenkin tapana tarkastella

näihin prosesseihin liittyviä mielihalua, voimavaroja ja toimintatapoja erikseen taloustieteen, psykologian ja sosiologian teorioiden, käsitteiden ja tutkimusperinteen avulla. Valitettavasti myös tulokset ovat silloin sidottuja niihin. Yrittäjyydelle ominaisen moniulotteisuuden hallitseminen edellyttää kaikkien noiden käyttämistä yhtä aikaa – siis aitoa monitieteisyyttä, sekä-että -ajattelua. *Yrittäjyys on moniulotteinen ilmiö, jota tulisi tutkia monitieteisesti.*

Taloustieteen teoriat, käsitteet ja menetelmät voivat auttaa ymmärtämään, kuinka erilaiset voimat ohjaavat *rajallisten voimavarojen kohdentamista* em. prosesseissa. Erityistä apua niistä on pohdittaessa olemassa olevista markkinoista ja vakiintuneesta vaihdannannasta saatavan informaation käyttöä ja vaikutusta, miten se liittyy yrittäjyyteen uutta luovana, riskipitoisena toimintana. Psykologian teoriat, käsitteet ja menetelmät voivat auttaa ymmärtämään, kuinka erilaiset voimat ohjaavat *yksittäisen ihmisen käyttäytymistä* em. prosesseissa. Ne voivat auttaa erityisesti pohdittaessa olemassa olevien mielihalujen, tiedon, kokemuksen ja toimintamallien vaikutusta yrittäjyyteen uutta luovana, riskipitoisena toimintana. Sosiologian teoriat, käsitteet ja menetelmät voivat auttaa ymmärtämään, kuinka erilaiset voimat ohjaavat *erilaisten ihmisten vuorovaikutusta* em. prosesseissa. Ne ovat hyödyllisiä erityisesti pohdittaessa olemassa olevien instituutioiden, toimintarutiinien ja vuorovaikutussuhteiden vaikutusta yrittäjyyteen uutta luovana, riskipitoisena toimintana. Yrittäjyyden tutkija voi toki jättää osan vaikuttavista voimatekijöistä perustellusti taustalle, mutta rajaus ei saisi unohtaa tai vahingoittaa ilmiön perusluonnetta, joka voi avautua täydessä kirjossaan vain monitieteisesti kuvattuna.

HAASTE 2: RAKENTEIDEN JA PROSESSIEN SUHDE

Yrittäjyyden prosessiluonne (esim. Shane 2003, 11) tekee ilmiöstä haastavan tutkittavan. Mitkä ovat yrittäjyyteen liittyviä prosesseja ja mitkä niiden panoksia ja tuotoksia? Talusteoria kuvaa voimavarojen kohdentamista vaihtoehtoiisiin käyttökohteisiin, kun kohdentamisolosuhteet (mielihalut, voimavarat, vaihdantaehdot) ovat annettuja ja täysin tunnettuja. Yhtä lailla esimerkiksi psykologian piirreteoriat ja sosiologian instituutiot edustavat yksittäisen toiminnan kannalta pitkäkestoisia rakenteita, joiden voidaan ajatella yksiselitteisesti ohjaavan toimijat noudattamaan tietynlaista mallia samalla tavalla kuin mikrota lousteoriassakin.

Yrittäjyys merkitsee kuitenkin sitoutumista johonkin uutta luovaan tulevaisuuspolkuun, jonka lopputulemaa ei tiedetä. Tulevaisuutta ei voi tietää. Monet vakiintuneet teoriat ja käsitteet kuvaavat olevaa, kun taas yrittäjyys suuntautuu tulevaan, tuntemattomaan. Olemassa oleva markkinainformaatio, personaalisuuden piirteet, kertynyt kokemus, vakiintuneet toimintamallit tai sovitut pelisäännöt voivat tarjota sellaiselle toiminnalle vain yhden *pitkäkestoisen rajapinnan*, johon toiminnassa voi toki tukeutua, mutta jota sellaisella on mahdollonta selittää kokonaan.

Tutkijoilla on usein tapana ratkaista ongelma antamalla etusija *joko rakenteille tai toimijalle*. Esimerkiksi mikrotaloustieteessä olemassa olevat rakenteet selittävät toiminnan täysin: markkinainformaatio on toiminnan perusta ja heterogeeninen käyttäytyminen on korvattu homogeenisella, toimijaa edustavalla normatiivisella ja mekanistisella käyttäytymissäännöllä. Yrittäjää on turha etsiä mikrotaloustieteen paksuista oppikirjoista (esim. Varian 2006)! Yhtä lailla olemassa olevien instituutioiden (lakien, normien, tapojen ja rutiinien, odotusten yms.) voidaan ajatella ohjaavan toimintaa. Instituutiot ovatkin ihmisten itse luomia rakenteita, jotka yhdenmukaistavat toimintaa ja vähentävät siten epävarmuutta luomalla ”pelin sääntöjä” (Heiner 1983, 567; North 2005, 62). Yrittäjyyden ydin on kuitenkin *erilaisuudessa ja tilannekohtaisuudessa*, ja sellaista on vaikea selittää jollakin pitkäkestoisella rakenteella tai homogeenisuusoletuksella. Samoihin ongelmiin on törmätty yrittäjyyden psykologisissa selityksissä (esim. Gartner 1988, 25-26; Low & MacMillan 1988, 146). Yhtä kapea-alaisia ovat selitykset, joissa yksiselitteinen etusija annetaan rakenteen sijasta toimijalle, kuten yliveritaiselle yrittäjälle. Jos joko rakenteet tai toimija vaikutusvoimineen olisivat yksin riittäviä selittämään yrittäjyyden tunnettujen tuotosten syntyminen, esimerkiksi oppimiselle ei olisi sijaa – eikä tarvettakaan.

Vaikutusvoima (agency) ilman rakennetta (structure) on sokea, yhtä lailla kuin rakenne ilman vaikutusvoimaa on tyhjä (Caldwell 2005, 109). Olemassa olevat rakenteet ovat aina ”historiallista perintöä” (Archer 2000, 306-308), jotka sekä mahdollistavat että rajoittavat toimintaa. Tämä sekä-että -rooli liitetynä tilannekohtaisuuteen avaa sen monimuotoisuuden maailman, joka yrittäjyydelle on tyypillistä. Olemassa olevien rakenteiden ja niiden synnyttämien erilaisten vaikutusvoimien tunnistaminen on olennainen osa yrittäjyyden ymmärtämistä yhtä lailla kuin se, kuinka nämä voimakentät lopulta vaikuttavat erilaisiin toimijoihin. Täysin samanlainen vaikutusvoima voi synnyttää erilaisen toiminnan, kun toimijat ovat erilaisia. *Yrittäjyys on historialliseen aikaan ja paikkaan sidottu ilmiö, joka kiinnittyy talouteen, ihmisiin ja instituutioihin vain tilapäisesti.*

HAASTE 3: HAVAINNOINTIPISTE

Yrittäjyyden prosessiluonne ja sen tilapäinen kiinnittyminen moniin rakenteisiin asettaa tutkijan toisenkin vaikean haasteen eteen. Mihin prosessin osatekijään hänen pitäisi huomionsa kohdistaa: toimintaympäristöön, yritykseen, liiketoimintaan (tai liiketoimeen tai projektiin) vai yrittäjään? Valtaosa tutkimuksessa käytetyistä tarkastelumalleista pohjautuu jonkinlaiseen *rakenteelliseen kontingenssiasetelmaan*, jossa riittävän yhdenmukaisuuden tai yhteensopivuuden saavuttaminen selittää tuloksellisen toiminnan. Yhteensopivuutta voidaan tarkastella vaikkapa yrittäjän persoonallisuuden piirteiden ja yritystoiminnan tai yrityksen ominaispiirteiden ja toimintaympäristön välillä. Yhteensopivuudelle on annettu eri nimiä tieteenalasta ja tarkastelukohteesta riippuen. Esimerkiksi taloustieteessä ja organisaatiotutkimuksessa puhutaan tasapainosta (Walras 1965,

180-181), yhteensopivuuskäytävästä (Jones 2005, 15), markkinaraosta tai loke-
rosta (Hannan ym. 2003, 312), strategisesta ikkunasta (Abell 1978, 21), sisäisestä
ja ulkoisesta yhteensopivuudesta (Miller 1992, 159; Venkatraman 1989, 438-439),
arkkityypistä (Greenwood & Hinings 1993, 1052, Miller & Friesen 1978, 921),
kokoonpanosta tai hahmosta tai profiilista (Miller 1986, 235-236; Miller 1987,
697-698; Miller 1996, 509; Pye 1993, 157). Riippuen siitä, minkä asioiden välistä
suhdetta tarkastellaan, selittävät tekijät jakautuvat ilmiön kannalta eri tavalla
sisä- ja ulkopuolisiksi, riippuviksi ja riippumattomiksi. Tarkastelunäkökulmat
ovat vahvasti tieteenalakohtaisia ja yrittäjyystutkimuksen sisälläkin voidaan
erottaa yksilöön, ympäristöön ja liiketoimintaan huomionsa ensisijaisesti koh-
distavat koulukunnat (Ronstadt 1984, 48).

Huomion kohdentaminen vain yhteen pisteeseen voi luoda kuitenkin ko-
konaisuudesta vääristyneen kuvan. Yrityksiä on kaikenlaisissa *toimintaympäris-
töissä* ja kukin yritys on vuorovaikutuksessa vain joidenkin toimintaympäristön
osatekijöiden kanssa (Child 1972, 9). Yksi yrittäjä voi hallita rinnakkain tai pe-
räkkäin useampia *yrityksiä* (ilmiö tunnetaan tapayrittäjyytenä: Niittykangas &
Säynätmäki 2008, 5; Ucbasaran ym. 2006, 5). Yrityskin on yleensäkin vain toi-
mintapuute, jonka sisällä on usein monenlaisia ja ajan myötä muuttuvia *liiketoim-
mia tai projekteja*, joiden avulla voimavaroja on mahdollista ammentaa ympäris-
töstä vaihdannan kautta. Kun tähän lisätään vielä *yrittäjän* muuttuvat mieliha-
lut ja kyvyt, paljastuu yrittäjyyteen liittyvien riippuvuussuhteiden kokonaisku-
va. *Kukin havaintopiste antaa kokonaisuudesta erilaisen kuvan ja tuottaa erilaisen seli-
tyksen*. Vaikka empiirinen yrittäjyystutkimus kiinnitettäisiin vain johonkin ha-
vaintopisteeseen, sekä toimintaympäristön, yrityksen, liiketoiminnan että yrit-
täjän roolin ymmärtäminen on tärkeää (vrt. Bruyat & Julien 2000, 177).

HAASTE 4: ARVONEUTRAALISUUS

Koska monet yrittäjyyden tuotoksista ovat sekä yksilön että yhteiskunnan kan-
nalta arvokkaita, myös yrittäjyyden tutkimuksessa on kysyntää onnistumisten
kuvaamiselle ja selittämiseksi. Silloin tutkimuksen vinoutuu helposti pikem-
minkin toiminnan kasvun kuin supistumisen (Whetten 1980, 577) ja onnistumi-
sen pikemminkin kuin epäonnistumisen (Adrich & Ruef 2006, 32; Levinthal &
March 1994, 104; Ormerod 2005, 21; Sitkin 1992, 232) suuntaan. Tällöin voidaan
kuitenkin menettää osa yrittäjyyden ominaispiirteistä. Jos yrittäjyys ymmärre-
tään sitoutumiseksi uutuutta tuottavaan, riskipitoiseen tulevaisuuspolkuun ja
tutkimuksessa rekisteröidään vain kasvu tai onnistuminen, kokonaiskuva ilmi-
östä on vahvasti harhainen. Havaintojoukosta voi karsiutua pois olennainen osa
esimerkiksi tarkastelujakson aikana lakanneita yrityksiä ja liiketoimivia tai pro-
jekteja ja luopuneita yrittäjiä. Koska tulevaisuutta ei voi tietää, yrittäjyyteen
kuuluu olennaisena osa riskinotto (Knight 1921, 281), kokeilu (Koppl 2008, 925)
ja oppiminen (Minniti & Bygrave 2001, 7) - näitä ei voi toiminnassa välttää.
Tyytyminen, luopuminen ja epäonnistuminen kuuluvat silloin yrittäjyyteen

samalla tavalla kuin positiivisen arvolutauksen sisältävät kasvu ja onnistuminen. Tältä osin evoluutioajattelu voi tarjota yrittäjyystutkimuksellekin arvoneutraalin lähtökohdan, kun edistyminen voi tapahtua vain yrityksen ja erehdyksen kautta (esim. Mayr 1976, 42). *Yrittäjän tehtävä on arvata ja sitoutua tuon arvauksen toteuttamiseen. Sitoutuminen voi tuottaa monenlaisia lopputulemia.*

Yhtä lailla kuin kasvun tai onnistumisen ottaminen tarkastelun lähtökohdaksi, myös yrittäjyyden leimaaminen joko tasapainottavaksi (Kirzner 1985, 111; Kirzner 1997, 52) tai epätasapainottavaksi (Schumpeter 1934, 228-229) voimaksi voi olla harhainen lähtökohta. Yrittäjyysprosessin tuotokset voivat vaikuttaa tuote- ja tuotannontekijämarkkinoihin sekä tasapainoa että epätasapainoa lisäävällä tavalla ajasta, paikasta, tapauksesta ja tarkastelujakson pituudesta riippuen. Kategorista etusijaa on esitetty myös liiketoimintamahdollisuuksille (jotka kykenevä yrittäjä tunnistaa ja hyödyntää) tai kykenevälle yrittäjälle (joka itse rakentaa liiketoimintamahdollisuudet). Käytännössä yrittäjyyteen liittyvissä liiketoimintamahdollisuuksissa on pääsääntöisesti aina sekä olemassa olevia että itse rakennettuja tai prosessissa rakentuvia elementtejä (ks. Baron 2009, 314; Read ym. 2009, 584; Vaghely & Julien 2010, 84).

Vain tutkimalla yrittäjyyden ydinprosesseja monipuolisesti ja ilman liian vahvoja ennakkorajauksia tai -oletuksia voidaan lisätä ymmärrystä ilmiön kannalta olennaisista asioista. Mitkä tekijät vaikuttavat onnistumiseen ja epäonnistumiseen? Milloin yrittäjyys lisää tasapainoa ja milloin epätasapainoa? Mikä erilaisissa tapauksissa on olemassa olevaa ja mikä prosessissa rakentuvaa?

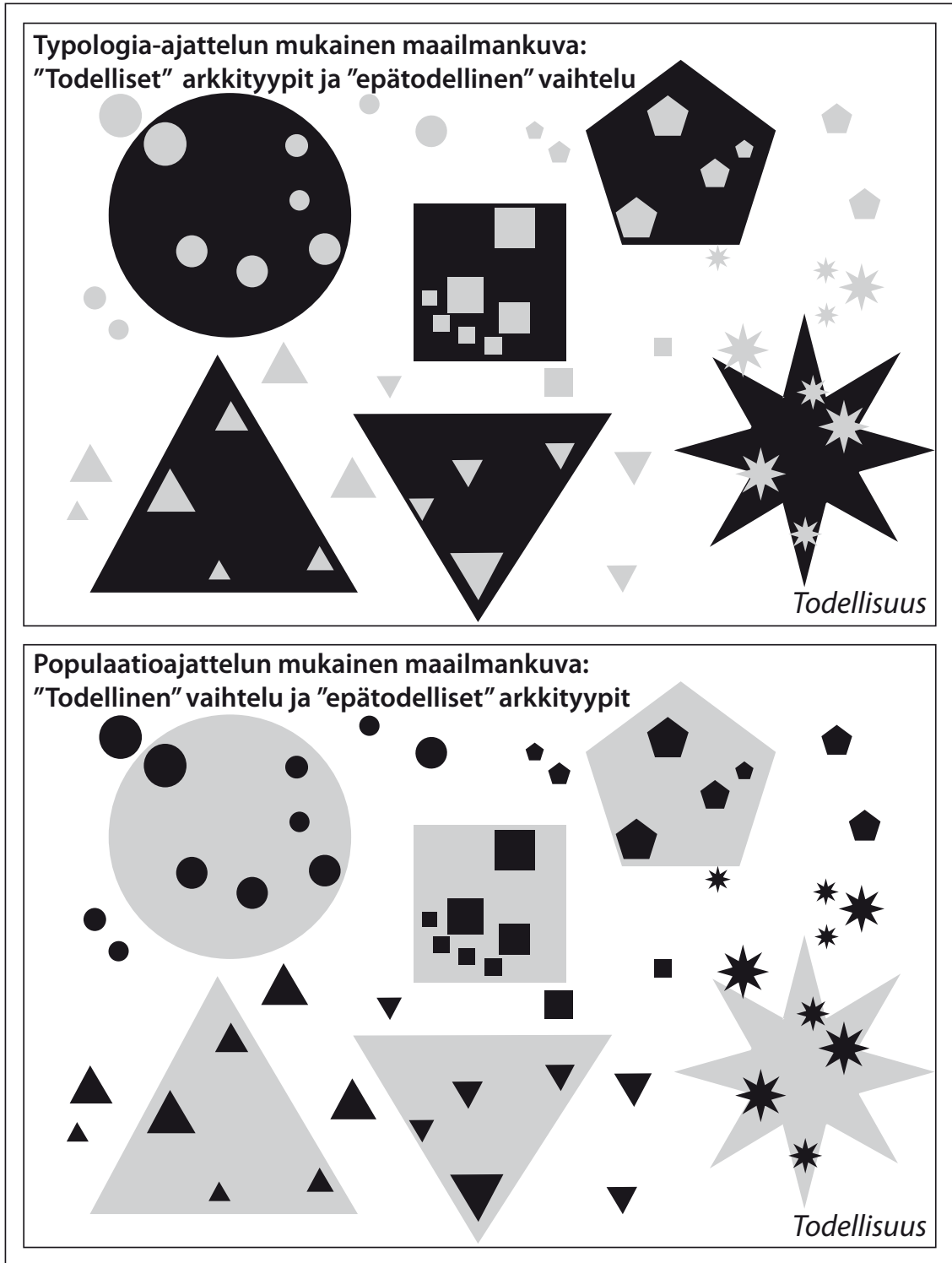
HAASTE 5: HETEROGEEENISUUS

Neutraalin tutkimusotteen merkitys juontuu yrittäjyyden perusolemuksesta, "ontologisesta" perusluonteesta. Yrittäjyys on perusluonteeltaan hajautunut ilmiö (Holcombe 2000, 55). Yrittäjyyden ilmentymiä havaitaan kaikenlaisissa toimintaympäristöissä, liiketoimissa ja yrittäjryhmissä. Luonto on hyvä vertailupohja monimuotoisuuden ymmärtämiselle: kuinka monimuotoisesti biologinen elämä tuottaakaan selviytymis- ja onnistumiskokeiluja erilaisissa ympäristöissä. Tällainen *monimuotoisuus* asettaa myös yrittäjyyden tutkijan lopulta kaikkein vaikeimman haasteen eteen. Mikä tuossa monimuotoisuudessa - yrittäjyyden energisoivissa mielihaluissa ja niiden toteutumisen mahdollistamisissa voimavaroissa ja toimintatavoissa - on yleispätevää, universaalia, ja mikä erityistä, tapauskohtaista?

Ratkaisua voidaan etsiä kokonaisvaltaisesta asetelmasta, jossa ovat mukana kaikki tärkeät elementit: eri havainnointipisteisiin sijoittuvat mielihalut, voimavarat, toimintatavat ja niiden välinen vuorovaikutus. Suuri "lentokorkeus" (abstraktiotaso) mahdollistaa kokonaisvaltaisen tarkastelun, mutta saattaa johtaa joidenkin ilmiölle olennaisten tunnuspiirteiden kadottamiseen näköpiiristä. Jos taas rakennetaan tutkimusasetelma, jossa tutkimuslinssit kohdennetaan vain joihinkin osatekijöihin tai yhteen havainnointipisteeseen, saadaan

tarkka tapauskohtainen kuva, mutta menetetään kokonaiskuva ilmiöstä. Yksittäistapauksille merkityksellisten tekijöiden laajempi yhteenvedo on yhtä vaikeaa kuin yhteenvedon laatiminen runosta (Sandelowski ym. 1997, 366) tai ainutkertaisuuden yleistäminen (Gibbert 2006, 128). Mikään yhteiskuntaa tai sosiaalista toimintaa kuvaava teoria ei voikaan olla samanaikaisesti yleinen, tarkka ja yksinkertainen; Thorngaten (1976, 406) ”kellossa” on vain kaksi viisaria ja kolmas ominaisuus jää aina toteutumatta.

Monen tutkimuksen taustalla voidaan tunnistaa ”maailmankuva”, tapa ajatella ilmiön perusolemuksesta. *Typologia-ajattelu* korostaa ilmiölle olennaisia ja muuttumattomia perusmuotoja tai -piirteitä, jotka ovat todellisuudessa havaittavan monimuotoisuuden taustalla (Mayr 1976, 27). Ajattelussa todellisuus koostuu perustyypeistä ja niiden vaihtelusta, ja se voidaan kuvata vain perustyyppien avulla (ks. kuvio 1). Kategorisointi onkin ihmismielen perusprosesseja ja se helpottaa järjestämään monimutkaista havaintomaailmaa (Clark & Karmiloff-Smith 1993, 488, 509; Donald 2001, 322-323; Edelman & Tonini 2000, 25, 49, 167). Myös yrittäjyystutkimuksessa erotellaan esimerkiksi yrittäjiä ja pienyritysten omistajia (Carland ym. 1984, 358), tapayrittäjiä ja ensikertalaisia (Westhead & Wright 1998, 176) tai suunnitteluun tai käyttöönsoittamiseen perustuvaa yrittäjien toimintalogiikkaa (Sarasvathy 2001, 251). Tyypittely auttaa jäsentämään todellisuutta, mutta se ei voi koskaan selittää heterogeenista ilmiötä täydellisesti. *Populaatioajattelu* korostaa puolestaan ilmiön monimuotoisuutta ja kaiken ainutkertaisuutta (Mayr 1976, 27-28). Ajattelussa todellisuus koostuu erilaista yksilöistä ja se voidaan kuvata vain tilastollisina jakaumina ja yksilöiden todellisuuksina. Tällöin huomio voi kiinnittyä esimerkiksi tilannekohtaiseen oppimiseen (Cope 2005, 388; Lave & Wenger 1991, 121-122) tai riskien yksilölliseen kehystämiseen (Boles & Messick 1995, 270, 273; Kahneman & Tversky 1979, 274; Lee 1997, 73; Tversky & Kahneman 1992, 301). Populaatioajattelu auttaa ymmärtämään ilmiön monimuotoisuutta, mutta sen avulla voi olla vaikea tunnistaa ilmiön ominaispiirteitä. Paitsi yksittäisissä tutkimusasetelmissä ja teorioissa, lähtökohtaisia maailmankuvaeroja on myös tieteenalojen välillä: esimerkiksi psykologiassa etsitään enemmän universaaleja yleispiirteitä, antropologiassa taas erityispiirteitä (Harwood 2006, 123), systeemijattelussa jopa molempia eli ”yleistä erityisestä” (Emery 1969, 7). *Sopivan ”lentokorkeuden” valinta ja tutkimuksen asemointi yleisyyden, tarkkuuden ja yksinkertaisuuden ulottuvuuksille tai jatkuville on heterogeenisten ilmiöiden tutkimisen ja ymmärtämisen suurin haaste.*

KUVIO 1 Typologia-ajattelu ja populaatioajattelu vaihtoehtoisina maailmankuvina (Kuhmonen 2010, 7)

LOPUKSI

Yrittäjyys on monimuotoisuudessaan äärimmäisen mielenkiintoinen ilmiö, jolla on myös suuri yhteiskunnallinen merkitys. Millaisilla tutkimusasetelmilla saadaan tietoa, joka aidosti lisää ymmärrystämme tästä tärkeästä ilmiöstä? Haasteiden tunnistaminen ja tunnustaminen on hyvä lähtökohta. Tutkimusmetodologia on paljon laajempi asia kuin tutkimusmenetelmän valinta. Metodologia liittyy mielenkiinnon kohteena olevan ilmiön perusluonteeseen (ontologia), joka puolestaan vaikuttaa siihen, millaisilla tavoilla sitä voi ylipäättään tutkia ja yrittää ymmärtää (epistemologia).

Yrittäjyys on perusluonteeltaan heterogeeninen, dynaaminen ja hajautunut ilmiö, minkä vuoksi esimerkiksi evolutionaarinen epistemologia (Nightingale 2000, 22; Plotkin 1993, 248) ja metateoriaan nojaava metodologia (Kuhmonen 2010) tarjoavat yhden mahdollisen lähestymistavan sen tutkimiseen ja ymmärtämiseen. Heterogeenisuutta voidaan hallita vain aidosti monitieteisellä tutkimusotteella, jolla voidaan avata sekä mielihaluihin, voimavaroihin että toimintatapoihin, sekä rakenteisiin että prosesseihin, sekä toimintaympäristöön, yrityksiin, liiketoimiin että yrittäjiin, sekä onnistumisiin että epäonnistumisiin liittyviä näkökulmia. Niittykankaan mainion kirjoituksensa tiivistelmässä esittämä toteamus kuvaa yrittäjyyden tutkimusmetodologian kovaa ydintä: *"...olemme siirtyneet joko-tai -ajasta sekä-että -aikaan"* (Niittykangas 2007, 1).

LÄHTEET

- Abell, D. F. 1978. Strategic Windows. *Journal of Marketing* 42 (3), 21-26.
- Aldrich, H. E. & Ruef, M. 2006. *Organizations Evolving*. Second Edition. London: Sage.
- Archer, M. S. 2000. *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baron, R. A. 2009. Effectual Versus Predictive Logics in Entrepreneurial Decision Making: Differences between Experts and Novices. Does Experience in Starting New Ventures Change the Way Entrepreneurs Think? Perhaps, but for Now, "Caution" is Essential. *Journal of Business Venturing* 24 (4), 310-315.
- Boles, T. L. & Messick, D. M. 1995. A Reverse Outcome Bias: The Influence of Multiple Reference Points on the Evaluation of Outcomes and Decisions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 61 (3), 262-275.
- Bruyat, C. & Julien, P.-A. 2000. Defining the Field of Research in Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing* 16 (2), 165-180.
- Bygrave, W. D. & Hofer, C. W. 1991. Theorizing about Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory & Practise* 16 (2), 13-22.

- Caldwell, R. 2005. Things Fall Apart? Discourses on Agency and Change in Organizations. *Human Relations* 58 (1), 83-114.
- Carland, J. W., Hoy, F., Boulton, W. R. & Carland, J. A. C. 1984. Differentiating Entrepreneurs from Small Business Owners: A Conceptualization. *Academy of Management Review* 9 (2), 354-359.
- Child, J. 1972. Organizational Structure, Environment and Performance: The Role of Strategic Choice. *Sociology* 6 (1), 1-22.
- Clark, A. & Karmiloff-Smith, A. 1993. The Cognizer's Innards: A Psychological and Philosophical Perspective on the Development of Thought. *Mind and Language* 8 (4), 487-519.
- Colomy, P. 1998. Neofunctionalism and Neoinstitutionalism: Human Agency and Interest in Institutional Change. *Sociological Forum* 13 (2), 265-300.
- Cope, J. 2005. Toward a Dynamic Learning Perspective of Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory & Practice* 29 (4), 373-397.
- Donald, M. 2001. *A Mind So Rare. The Evolution of Human Consciousness.* New York: W. W. Norton & Co.
- Edelman, G. M. & Tonini, G. 2000. *A Universe of Consciousness. How Matter Becomes Imagination.* New York: Basic Books.
- Emery, F. E. 1969. Introduction. In Emery, F. E. (Ed.) *Systems Thinking.* Middlesex: Penguin Books, 7-13.
- Gartner, W. B. 1988. "Who Is an Entrepreneur?" Is the Wrong Question. *American Journal of Small Business* 12 (4), 11-32.
- Gibbert, M. 2006. Generalizing About Uniqueness. An Essay on an Apparent Paradox in the Resource-Based View. *Journal of Management Inquiry* 15 (2), 124-134.
- Greenwood, R. & Hinings, C. R. 1993. Understanding Strategic Change: The Contribution of Archetypes. *Academy of Management Journal* 36 (5), 1052-1081.
- Hannan, M. T., Carroll, G. R. & Pólos, L. 2003. The Organizational Niche. *Sociological Theory* 21 (4), 309-340.
- Harwood, R. L. 2006. Multidimensional Culture and the Search for Universals. Commentary. *Human Development* 49 (2), 122-128.
- Heiner, R. A. 1983. The Origin of Predictable Behavior. *American Economic Review* 73 (4), 560-595.
- Holcombe, R. G. 2000. Entrepreneurship and Economic Growth. *Quarterly Journal of Austrian Economics* 1 (2), 45-62.
- Jones, C. 2005. Firm Transformation: Advancing a Darwinian Perspective. *Management Decision* 43 (1), 13-25.
- Kahneman, D. & Tversky, A. 1979. Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica* 47 (2), 263-291.
- Kirzner, I. M. 1985. *Discovery and the Capitalist Process.* Chicago: University of Chicago Press.
- Kirzner, I. M. 1997. *How Markets Work: Disequilibrium, Entrepreneurship and Discovery.* The Institute of Economic Affairs, London. Hobart Paper 113.
- Knight, F. H. 1921. *Risk, Uncertainty and Profit.* Boston: Houghton Mifflin Company

- Koppl, R. 2008. Computable Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory & Practice* 32 (5), 919-926.
- Kuhmonen, T. 2010. Metatheory of Small Firm Performance and Entrepreneurship. *Fin-Auguuri Oy, Vesanto. Research Reports* 4.
- Laukkanen, M. 2006. *Yritykset tervetuloa! Kehittämistoimi seututalouden käynnistäjänä.* Helsinki: Talentum.
- Lave, J. & Wenger, E. 1991. *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee, D. Y. 1997. The Impact of Poor Performance on Risk-Taking Attitudes: A Longitudinal Study with a PLS Causal Modeling Approach. *Decision Sciences* 28 (1), 59-80.
- Levinthal, D. A. & March, J. G. 1993. The Myopia of Learning. *Strategic Management Journal* 14 (Special Issue), 95-112.
- Low, M. B. & MacMillan, I. C. 1988. Entrepreneurship: Past Research and Future Challenges. *Journal of Management* 14 (2), 139-161.
- Mayr, E. 1976. *Evolution and the Diversity of Life. Selected Essays.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Miller, D. 1986. Configurations of Strategy and Structure: Towards a Synthesis. *Strategic Management Journal* 7 (3), 233-249.
- Miller, D. 1987. The Genesis of Configuration. *Academy of Management Review* 12 (4), 686-701.
- Miller, D. 1992. Environmental Fit versus Internal Fit. *Organization Science* 3 (2), 159-178.
- Miller, D. 1996. Configurations Revisited. *Strategic Management Journal* 17 (7), 505-512.
- Miller, D. & Friesen, P. H. 1984. *Organizations. A Quantum View.* Englewoods Cliffs, NJ.: Prentice-Hall.
- Minniti, M. & Bygrave, W. 2001. A Dynamic Model of Entrepreneurial Learning. *Entrepreneurship Theory & Practice* 25 (3), 5-16.
- Nightingale, J. 2000. Universal Darwinism and Social Research: The Case of Economics. In Barnett, W. A., Chiarella, C., Keen, S., Marks, R. & Scnabl, H. (Eds.) *Commerce, Complexity, and Evolution. Topics in Economics, Finance, Marketing, and Management: Proceedings of the Twelfth International Symposium in Economic Theory and Econometrics.* Cambridge, UK: Cambridge University Press, 21-36.
- Niittykangas, H. 2007. Ajatuksia kiinnittymisestä yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun. *Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Working Paper 342/2007.*
- Niittykangas, H. & Säynätmäki, M. 2008. *Tapayrittäjätkö toista maata? Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Working Paper 352/2008.*
- North, D. C. 2005. *Understanding the Process of Economic Change.* Princeton: Princeton University Press.
- Ormerod, P. 2005. *Why Most Things Fail. Evolution, Extinction and Economics.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Plotkin, H. 1993. *Darwin Machines and the Nature of Knowledge.* Cambridge, Mass: Harvard University Press.

- Pye, A. 1993. "Organizing as Explaining" and the Doing of Managing: An Integrative Appreciation of Processes of Organizing. *Journal of Management Inquiry* 2 (2), 157-168.
- Read, S., Song, M. & Smit, W. 2009. A Meta-Analytical Review of Effectuation and Venture Performance. *Journal of Business Venturing* 24 (6), 573-587.
- Ronstadt, R. C. 1984. *Entrepreneurship. Text, Cases and Notes*. Dover, MA: Lord.
- Sandelowski, M., Docherty, S. & Emden, C. 1997. Qualitative Metasynthesis: Issues and Techniques. *Research in Nursing & Health* 20, 365-371.
- Sarasvathy, S. D. 2001. Causation and Effectuation: Toward a Theoretical Shift from Economic Inevitability to Entrepreneurial Contingency. *Academy of Management Review* 26 (2), 243-263.
- Schumpeter, J. A. 1934. *The Theory of Economic Development. An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Shane, S. 2003. *A General Theory of Entrepreneurship. The Individual-Opportunity Nexus*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Shane, S. & Venkataraman, S. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. Note. *Academy of Management Review* 25 (1), 217-226.
- Sitkin, S. B. 1992. Learning Through Failure: The Strategy of Small Losses. In Staw, B. M. & Cummings, L. L. (Eds.) *Research in Organizational Behavior* 14. Greenwich, CT: JAI Press, 231-266.
- Thorngate, W. 1976. "In General" vs. "It Depends": Some Comments of the Gergen-Schlenker Debate. *Personality and Social Psychology Bulletin* 2, 404-410.
- Tversky, A. & Kahneman, D. 1992. Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty* 4 (4), 297-323.
- Ucbasaran, D., Westhead, P. & Wright, M. 2006. *Habitual Entrepreneurs*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Vaghely, I. P. & Julien, P.-A. 2010. Are Opportunities Recognized or Constructed? An Information Perspective on Entrepreneurial Opportunity Identification. *Journal of Business Venturing* 25 (1), 73-86.
- Varian, H. R. 2006. *Intermediate Microeconomics. A Modern Approach. Seventh Edition*. New York: W.W. Norton & Company.
- Venkataraman, N. 1989. The Concept of Fit in Strategy Research: Toward Verbal and Statistical Correspondence. *Academy of Management Review* 14 (3), 423-444.
- Walras, L. 1954. *Elements of Pure Economics, Or the Theory of Social Wealth*. Translated by William Jaffe. Homewood, IL: Irwin.
- Westhead, P. & Wright, M. 1998. Novice, Portfolio, and Serial Entrepreneurs: Are They Different? *Journal of Business Venturing* 13 (3), 173-204.
- Whetten, D. A. 1980. Organizational Decline: A Neglected Topic in Organizational Science. *Academy of Management Review* 5 (4), 577-588.

Zafirovski, M. 1999. Probing Into the Social Layers of Entrepreneurship: Outlines of the Sociology of Enterprise. *Entrepreneurship & Regional Development* 11 (4), 351-371.